

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010.

Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2025. gada 20. februārī

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Jānis Neimanis un Jautrīte Briede,

kolēģijas sēdē izskatījusi [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 17/2025),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Darba likuma 101. panta pirmās daļas 11. punktu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 106. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no tā spēkā stāšanās dienas.

2. Apstrīdētā norma noteic, ka darba devējam ir tiesības rakstveidā uzteikt darba līgumu, vienīgi pamatojoties uz apstākļiem, kas saistīti ar darbinieka uzvedību, viņa spējām vai ar saimniecisku, organizatorisku, tehnoloģisku vai līdzīga rakstura pasākumu veikšanu uzņēmumā, ja darbinieks pārejošas darbnespējas dēļ neveic darbu vairāk nekā sešus mēnešus, ja darbnespēja ir nepārtraukta, vai vienu gadu triju gadu periodā, ja darbnespēja atkārtojas ar pārtraukumiem, šajā laikā neieskaitot grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu, kā arī darbnespējas laiku, ja darbnespējas iemesls ir nelaimes gadījums darbā, kura cēlonis saistīts ar darba vides faktoru iedarbību, vai arodslimība.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija vērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš sniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Pieteikumā ir apstrīdēta likuma normas atbilstība Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punkts noteic, ka persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

Pieteikuma iesniedzējam 2023. gada 20. februārī tika izsniegta darbnespējas lapa. 2023. gada 3. oktobrī darba devējs, pamatojoties uz apstrīdēto normu, uzteica darba līgumu Pieteikuma iesniedzējam, jo viņš vairāk kā sešus mēnešus neveica darbu pārejošas darbnespējas dēļ. Proti, uz darba līguma uzteikšanas brīdi viņam joprojām turpinājās pārejoša darbnespēja.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka ar apstrīdēto normu ir aizskartas viņam Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības saglabāt esošo nodarbošanos. Apstrīdētā norma pieļauj tādu situāciju, ka šīs tiesības tiek liegtas arī tiem darbiniekiem, kuriem darbnespēja, kas ilgāka par sešiem mēnešiem, ir bijusi pamatota.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī ja personai šādu iespēju nav.

Pieteikuma iesniedzējs cēla tiesā prasību pret darba devēju par darba līguma uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu. Gan pirmās instances, gan apelācijas instances tiesa prasību noraidīja, bet ar Senāta rīcības sēdes lēmumu atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību. Minētais lēmums nav pārsūdzams. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir izmantojis visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas pirmo teikumu konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.

Senāta lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību stājās spēkā [datums]. Pieteikums Satversmes tiesā iesniegts 2025. gada 21. janvārī. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtais daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums, proti, jāpamato apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai. Turklāt atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta sestajai daļai Satversmes tiesas kolēģija var atteikties ierosināt lietu arī tad, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesa noskaidro: 1) vai apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums ir noteikts ar likumu; 2) vai tam ir leģitīms mērķis; 3) vai tas ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi (*piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 7. jūnija sprieduma lietā Nr. 2018-15-01 12. punkts*). Savukārt, noskaidrojot, vai pamattiesību ierobežojums atbilst samērīguma principam, Satversmes tiesa pārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb

vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*piemēram, Satversmes tiesas 2022. gada 21. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2021-27-01 20. punkts*).

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka apstrīdētajā normā ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis – novērst situācijas, kad negodprātīgi darbinieki ilgstoši neveic darbu pārejošas darbnespējas dēļ uz nepamatoti izsniegtas darbnespējas lapas pamata. Tomēr leģitīmo mērķi varot sasniegt ar personas pamattiesības mazāk ierobežojošu līdzekli, paredzot tādu regulējumu, saskaņā ar kuru darba devējs ir tiesīgs uzteikt darba līgumu, ja pēc pārbaudes tiek apstiprināts, ka darbnespējas lapa izsniegta nepamatoti. Proti, ja darba devējam pastāv pamatotas šaubas, ka darbiniekam darbnespējas lapa izsniegta nepamatoti, viņš varot vērsties pie ārstniecības personas, kura izsniegusi darbnespējas lapu, vai Veselības inspekcijā, lūdzot izvērtēt darbnespējas lapas pamatotību. Tātad likumdevējam būtu jāparedz, ka pirms darba līguma uzteikuma darba devējam ir pienākums pārbaudīt darbnespējas pamatotību un tikai tad, ja darbinieks nav godprātīgs, tas ir tiesīgs uzteikt darba līgumu.

Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka par personas pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem var uzskatīt tikai tādus līdzekļus, ar kuriem leģitīmo mērķi var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē un kuri no valsts un sabiedrības neprasa nesamērīgi lielu ieguldījumu (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2020-36-01 19.3.3. punktu*). Pieteikuma iesniedzējs nav pamatojis, ka pienākuma uzlikšana darba devējam vērsties atbildīgajās institūcijās un process, kura laikā tiek vērtēta izsniegtās darbnespējas lapas pamatotība, būtu tāds līdzeklis, ar kuru pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi varētu sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē un kas neprasītu nesamērīgi lielu ieguldījumu no valsts un sabiedrības. Turklāt Pieteikuma iesniedzējs nav apsvēris, ka apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma leģitīmais mērķis var būt saistīts ar darba devēja tiesībām nodrošināt savu darbību situācijā, kad darbinieks ilgstoši nespēj veikt darbu pārejošas darbnespējas dēļ, nevis tikai tad, ja darbiniekam darbnespējas lapa izsniegta nepamatoti.

Pieteikuma iesniedzējs arī vispārīgi norāda, ka sabiedrība negūst labumu no tā, ka darbinieks, kuram ir pārejoša darbnespēja, paliek bez darba un iztikas līdzekļiem. Taču pieteikumā minētais uzskats nav pamatots ar juridiskiem argumentiem, tostarp personai nelabvēlīgās sekas un sabiedrības ieguvumu vērtējot kopsakarā ar darba devēja tiesībām nodrošināt savu darbību situācijā, kad darbinieks ilgstoši nespēj veikt darbu pārejošas darbnespējas dēļ. Tāpat apstrīdētajā normā noteiktā ierobežojuma samērīgums nav vērtēts kopsakarā ar citām Darba likumā ietvertajām garantijām darbiniekiem, piemēram, Darba likuma 109. panta ceturtajā daļā noteikto ierobežojumu apstrīdētās normas piemērošanai. Proti, darba devējam aizliegts uzteikt darba līgumu ar darbinieku apstrīdētajā normā noteiktajā gadījumā līdz darbspēju atgūšanai vai invaliditātes noteikšanai, ja darbnespējas iemesls ir nelaimes gadījums darbā vai arodslimība.

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Nemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 17/2025).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina